

ĐẠO ĐỨC NGƯỜI DÙNG AI VÀ SỰ CẦN THIẾT GIÁO DỤC KỸ NĂNG SỐ TRONG MÔI TRƯỜNG SƯ PHẠM

CAO THỊ THANH THUỶ

Trường Đại học Quảng Bình

1. Đặt vấn đề

Sự phát triển mạnh mẽ của trí tuệ nhân tạo (AI) đang làm thay đổi nhanh chóng hình thức tổ chức và phương pháp dạy - học trong môi trường giáo dục hiện đại. Từ phương thức truyền tải, các công cụ trợ giảng, hỗ trợ viết bài, phân tích học liệu đến các hệ thống chấm điểm và đánh giá học sinh, AI không chỉ được sử dụng bởi giáo viên mà còn trở thành “trợ thủ ngầm” phổ biến đối với học sinh. Theo khảo sát của Benesse (2023), hơn 46% sinh viên đại học tại Nhật Bản và 28% học sinh trung học tại Hàn Quốc sử dụng AI hàng tuần cho mục đích học tập. Tại Việt Nam, tuy chưa có thống kê toàn diện, nhưng qua ghi nhận từ một số Sở Giáo dục và Đào tạo và phương tiện truyền thông, việc học sinh dùng AI để hoàn thành bài tập, viết luận hoặc thậm chí giải bài kiểm tra đang ngày càng phổ biến.

Điều này đặt ra một lo ngại thực tiễn: việc sử dụng AI trong giáo dục hiện nay mới dừng ở việc khuyến khích khai thác công cụ, nhưng thiếu định hướng về trách nhiệm đạo đức của người sử dụng. Nhiều học sinh chưa phân biệt rạch ròi giữa hỗ trợ học thuật và hành vi sao chép nội dung. Một số giáo viên sử dụng AI trong giảng dạy mà thiếu kiểm chứng, phản biện sư phạm hoặc vô tình vi phạm quyền riêng tư học sinh. Trong khi đó, chương trình đào tạo giáo viên hiện hành vẫn chưa có học phần hoặc mô-đun cụ thể về “đạo đức số” hay “đạo đức người dùng AI” - khiến cho lực lượng giáo viên

trương lai thiếu năng lực dẫn dắt hành vi sử dụng công nghệ một cách có trách nhiệm.

Từ góc nhìn triết lý giáo dục Việt Nam - “Tiên học lễ, hậu học văn” - việc tích hợp công nghệ trong nhà trường không thể tách rời khỏi nền tảng đạo đức. Người dạy và người học không chỉ cần thành thạo công cụ, mà còn cần có bản lĩnh đạo lý để lựa chọn, kiểm soát và đánh giá tác động xã hội từ hành vi sử dụng công nghệ. Nếu AI đại diện cho kỹ thuật và năng lực số, thì chính con người cần đóng vai trò là chủ thể định hướng - bằng đạo đức nghề nghiệp, tinh thần phản biện và ý thức cộng đồng. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất một khung tiếp cận tích hợp giữa đạo đức người dùng AI và giáo dục kỹ năng số.

2. Thực trạng và vấn đề

2.1. Thực trạng ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong giáo dục Việt Nam

Trong những năm gần đây, Việt Nam đã chứng kiến sự gia tăng nhanh chóng trong việc ứng dụng trí tuệ nhân tạo (AI) vào lĩnh vực giáo dục. Theo sách Trắng về Công nghệ giáo dục Việt Nam 2024, khoảng 60% các sản phẩm EdTech trong nước có tích hợp AI, cho thấy xu hướng mạnh mẽ trong việc số hóa quá trình dạy và học. Bộ Giáo dục và Đào tạo đã có những bước đi tích cực trong việc khuyến khích giáo viên tiếp cận và sử dụng AI.

Tuy nhiên, việc triển khai ứng dụng AI trong giáo dục hiện nay chủ yếu vẫn tập trung vào khía cạnh kỹ thuật - sử dụng công cụ và tích

hợp phần mềm - mà chưa thực sự chú trọng đến việc giáo dục đạo đức người sử dụng AI. Trong khi đó, nhận thức về rủi ro đạo đức của giáo viên và học sinh trong sử dụng AI vẫn còn hạn chế, thiếu định hướng rõ ràng. Đồng thời, những vấn đề đạo đức nổi lên trong sử dụng AI như: Phụ thuộc quá mức vào AI, gia tăng đạo văn và gian lận học thuật, thiếu khung pháp lý và hướng dẫn đạo đức,...

2.2. Những vấn đề cần giải quyết trong bối cảnh Việt Nam

Để ứng dụng AI một cách hiệu quả, nhân văn và an toàn trong môi trường giáo dục, Việt Nam cần thực hiện đồng bộ các giải pháp sau:

Thứ nhất, nâng cao năng lực cho giáo viên: Tổ chức các khóa bồi dưỡng không chỉ về kỹ năng sử dụng AI, mà đặc biệt là về năng lực hướng dẫn học sinh sử dụng AI có đạo đức, tránh lệ thuộc hoặc vi phạm học thuật.

Thứ hai, xây dựng hành lang pháp lý: Ban hành quy định chính thức về chuẩn đạo đức người dùng AI trong nhà trường, hướng dẫn sử dụng AI trong đánh giá, kiểm tra và bảo vệ thông tin cá nhân học sinh.

Thứ ba, tích hợp giáo dục đạo đức số vào chương trình học: Phát triển các mô-đun giáo dục đạo đức số trong chương trình phổ thông và đào tạo sư phạm, giúp học sinh, sinh viên hiểu rõ giới hạn công nghệ và trách nhiệm xã hội khi tương tác với AI.

Việc giải quyết những vấn đề trên không chỉ là yêu cầu cấp thiết về mặt quản lý giáo dục, mà còn là cơ sở để xây dựng một nền giáo dục số công bằng, nhân văn và có trách nhiệm.

3. Đề xuất giải pháp

Với những thách thức đạo đức đặt ra trong quá trình ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong giáo dục, việc xây dựng môi trường sư phạm vừa thành thạo công nghệ vừa vững vàng về đạo đức là điều cấp thiết. Các giải pháp đề xuất dưới

đây hướng đến việc hình thành một thể hệ giáo viên và học sinh có năng lực số gắn với trách nhiệm đạo đức, phù hợp với định hướng phát triển công dân số mang bản sắc Việt.

Thứ nhất, tích hợp giáo dục đạo đức số vào chương trình kỹ năng số

Xây dựng khung năng lực đạo đức số cho người học và người dạy, dựa trên chuẩn quốc tế như DigCompEdu (EU) và điều chỉnh phù hợp với văn hóa Việt Nam.

Thiết kế mô-đun tích hợp “Đạo đức và kỹ năng số” trong các môn học như tin học, giáo dục công dân và hoạt động trải nghiệm - hướng nghiệp.

Tổ chức hoạt động trải nghiệm đạo đức số: nhật ký sử dụng AI có trách nhiệm, đóng vai xử lý tình huống vi phạm, tranh biện về quyền riêng tư và đạo văn số.

Thứ hai, bồi dưỡng giáo viên theo định hướng toàn diện: Có đạo đức - Có kỹ năng - Có phản biện

Triển khai chương trình bồi dưỡng giáo viên theo 3 trục: (1) Nắm vững công cụ AI giáo dục; (2) Nhận diện và xử lý các tình huống đạo đức khi sử dụng AI; (3) Thực hành phản biện nghề nghiệp qua công nghệ.

Cập nhật chương trình đào tạo giáo viên tại các trường sư phạm theo định hướng tích hợp AI và đạo đức số, phù hợp với chuẩn nghề nghiệp giáo viên ban hành theo Thông tư số 11/2021/TT-BGDĐT.

Thứ ba, xây dựng văn hóa đạo đức số trong trường học

Ban hành Bộ quy tắc ứng xử đạo đức số học đường, quy định rõ hành vi được phép và không được phép khi sử dụng AI trong học tập và giảng dạy.

Tổ chức các diễn đàn trao đổi, nâng cao nhận thức về đạo đức số toàn trường, nơi học sinh và giáo viên cùng chia sẻ trải nghiệm,

thảo luận về những tình huống thực tế khi sử dụng AI.

Phối hợp giữa nhà trường và gia đình: tổ chức hội thảo phụ huynh - giáo viên - chuyên gia công nghệ để đồng hành cùng học sinh trong hành trình làm chủ AI một cách có đạo đức.

Thứ tư, xây dựng khung năng lực số mang bản sắc Việt

Tích hợp các giá trị văn hóa truyền thống như nhân ái, chính trực, trách nhiệm, tôn trọng tri thức... vào định hướng xây dựng công dân số.

Phát triển chương trình giáo dục công dân số có yếu tố văn hóa Việt, phù hợp với bối cảnh hội nhập nhưng vẫn giữ gìn căn tính dân tộc.

Gắn kết với các khung chính sách hiện hành như: Chiến lược chuyển đổi số quốc gia, Chương trình giáo dục phổ thông 2018 và Bộ tiêu chí công dân số do Bộ Thông tin và Truyền thông (nay là Bộ Khoa học và Công nghệ) ban hành.

4. Kết luận

Trí tuệ nhân tạo đang tạo ra những chuyển biến sâu sắc trong giáo dục, mở ra cơ hội đổi

mới phương pháp, cá nhân hóa học tập và hỗ trợ ra quyết định. Tuy nhiên, song hành với những lợi ích ấy là những thách thức đạo đức ngày càng rõ nét, đặc biệt trong môi trường sư phạm - nơi hình thành nhân cách, tri thức và kỹ năng cho thế hệ tương lai. Khi AI ngày càng hiện diện trong lớp học, giáo viên và học sinh không chỉ cần làm chủ công nghệ, mà còn cần hiểu rõ giới hạn, trách nhiệm và hệ quả đạo đức đi kèm.

Điều quan trọng được rút ra từ bài viết là giáo dục kỹ năng số không thể thành công nếu không được dẫn dắt bởi nền tảng đạo đức. Người học và người dạy phải là chủ thể định hướng công nghệ bằng lý trí, cảm xúc và văn hoá. Bên cạnh đó, việc hình thành chính sách - như khung năng lực đạo đức số, bộ quy tắc ứng xử trong môi trường AI và sự phối hợp liên ngành giữa nhà trường, gia đình, cơ quan quản lý - sẽ là điều kiện bảo đảm cho các giá trị này đi vào thực tiễn. Ngoài ra, cần cơ chế phối hợp đồng bộ giữa nhà trường - phụ huynh - cơ quan quản lý để triển khai hiệu quả ■

Tài liệu tham khảo:

1. Ipsos Vietnam, (2024), *AI and public perception in Vietnam*.
2. arXiv.org, (2023), *Evaluating ChatGPT performance on Vietnamese national exams*.
3. Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology - Japan (MEXT), (2023), *Guidelines for generative AI in primary and secondary education*. <https://www.mext.go.jp/en/>
4. Benesse Corporation, (2023), *Report on university students' use of generative AI in Japan*. [In Japanese]
5. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2023), *Chiến lược ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong giáo dục đến năm 2030*, Hà Nội, Việt Nam.
6. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2021), *Thông tư số 11/2021/TT-BGDĐT về Chuẩn nghề nghiệp giáo viên phổ thông*.
7. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2024), *Thông tư số 13/2024/TT-BGDĐT: Quy định tiêu chuẩn chức danh nghề nghiệp giáo viên*.
8. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2024), *Thông tư số 14/2024/TT-BGDĐT: Định mức và định giá dịch vụ giáo dục*.
9. Bộ Thông tin và Truyền thông, (2023), *Bộ tiêu chí công dân số Việt Nam*.
10. International Society for Technology in Education, (2022), *ISTE standards for educators*. <https://www.iste.org/standards>
11. Redecker, C, (2017), *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu*. Publications Office of the European Union.